

ספריי — אוצר החסידים — ליובאוויטש

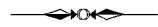
קיבוץ
שלשלת האור

שנת
ראשון

היכל
שמוני

מאמר

שמאלו תחת לראשי - תרצ"א

מכבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

וצוקללה"ה נבג"ם זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור בפעם הראשונה מגוכתי"ק

על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים וארבע לבריאה

מאה ואחת שנה להולדת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

תשורה

מהתנועות חסידים המרכזית

לרגל יו"ד-י"א שבט ה'תשס"ד

ביהכ"נ וביהמ"ד ליובאוויטש שבליובאוויטש

כתובתינו באינטרנט: <http://www.torah4blind.org>

ב"ה.

פתח דבר

לקראת יום הגדול והקדוש העשירי בשבט, יום הסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע, ויום התחלת הנשיאות של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח,

הננו מוציאים לאור - בפעם הראשונה מגוכתי"ק - את המאמר ד"ה "שמאלו תחת לראשי - תרצ"א", אשר לכ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע, שאמרו בש"פ ויק"פ, פ' החדש*.

מערכת "אוצר החסידים"

ג' שבט, ה'תשס"ד
ברוקלין נ"י.

מאה ואחת שנה להולדת כ"ק אדמו"ר מה"מ

ומ"מ הרי גוף ועצם חומרו וטבעו אינו מזדכך עי"ז כלל. וכמו שנראה במוחש דיש כמה בני"א מקיימי תורה ומצות כהלכתן, ומ"מ הרי אין זה נוגע לעצמן כלל, והיינו דאור המצוה אינו פועל הזדככות החומריות שלהם כלל, וטעם הדבר הוא לפי שזהו בבחי' גילוי מלמעלמ"ט בלבד. משא"כ יצחק נעקד ע"ג המזבח שהו"ע מס"ב בפועל (וכמ"ש במ"א ההפרש בין מס"ב דאברהם להמס"ב דיצחק), דאו הנה הגוף עצמו מזדכך להיות כלי לאלקות, וזהו עבודת יצחק בחפירת בארות שהוא הסרת העפר, וענינו בעבודה הוא הזדככות החומריות והעביות והישות, דהסרה זו והזדככות זאת היא ע"י עבודה דוקא, היינו עבודה בפועל ממש להיות עוצם עינוי ובולם פיו וכו', ולכן הנה גם מי שהם מהדרים במצות לקיימן כהלכתן ועוסקים בתורה, דודאי הדבר דאור התורה והמצוה מאיר עליהם, מ"מ הרי עצם חומר ישותם וטבעם הגס נשאר בתקפו כאשר בתחלה. וכמו שאנו רואים במוחש דיש כאלו שהם בני תורה ויראי אלקים, ומ"מ הנה טבעם קשה, וכאשר יש להם איזה דין ודברים עם זולתם, אם שהכל הוא ע"פ דיני התורה, אבל בכ"ז הנה הכל הוא בעביות וישות, דהסיכה לכל זה הוא מפני העדר העבודה בהזדככות הגוף ונפש הטבעי, דע"ז אינו מספיק הלימוד דתורה וקיום המצות, כ"א צריכי' עבודה בפועל בכירור וזיכוך גופו וכו'. ובזה יובן ל' רבינו נ"ע דע"י מצות מעשיות נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, דצ"ל מהו המספר אלף פעמים, ולמה מוחו ולבו דוקא. אך הענין הוא דהנה איתא אלף נכנסים למקרא מאה מהם למשנה, עשרה לתלמוד, אחד להוראה, וידוע דמקרא בעשי', פי' דמי שלומד אותיות ונקודות התנ"ך בקדושתן מאיר האור גם בעשי', מאה מהם יכולים לבוא למשנה היינו השגת יצי', ועשרה מהם לתלמוד השגת הבריאה, ואחד להוראה גילוי האצי', והיינו דע"י לימוד התורה ומצות מעשיות נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים, וכנ"ל דמספר אלף הוא באצי', אבל הגילוי הוא רק במוח ולב בלבד, אמנם זה שהמטה יזדכך ויתעלה והוא ע"י עבודה דוקא, שזהו עבודתו של יצחק, וזהו שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, דבכדי שיהי' וימינו תחבקני שיהי' כלי להגילוי אור הנמשך ע"י המצות, והיינו דגם המטה יזדכך ויתעלה הוא דוקא ע"י שמאלו תחת לראשי, שהוא העבודה בהזדככות החומריות והישות שלו, ואז טל תורה מחייהו.

(* לתוכן המאמר - ראה ד"ה ואלה תולדות יצחק תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' ע ואילך). ד"ה אריב"ל עתיד הקב"ה תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ע' קמג ואילך). ד"ה על שלשה דברים תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט ע' 105 ואילך).

ברצוא ותשוקה הנה אמיתית הרצוא הוא סיבה לשוב, ולכן הנה ר' עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום, דענין הרצוא האמיתי הוא הדביקות בהכוונה הפנימית של הרצוא, ובפנימי' הרצוא הרי נרגש הכוונה פנימי' להיות בבחי' שוב, וכמ"ש לא לתהו בראה לשבת יצרה, דהכוונה הפנימית היא להיות למטה ולקיים תומ"צ ולעשות למטה כלים לאלקות, וזהו ואהבת שיהא שם שמים מתאהב על ידך בבחי' המשכה מלמעלמ"ט. דהנה מצינו שנק' הקב"ה בשם שמים, כמ"ש ואתה תשמע השמים ולא נא' בשמים כ"א השמים, והיינו כי שמים הוא בחי' ז"א דאצ"י, ושם שמים הוא בחי' מל' שנק' שם שהוא רק שם מבחי' שמים, ופי' שיהא שם שמי' מתאהב הוא, דהנה אי' בת"ז וכד אנת תסתלק מינייהו אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא, גופין הם בחי' כלי המדות, ואור המאיר במדות ובע"ס הם הנק' נשמתין, וכד אנת תסתלק דהיינו בזמן הגלות אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא, ואז חיות כל העולמות הוא מבחי' הכלים, כי הכלים דע"ס הם ג"כ אלקות בעצם מהותם, רק דשרשן הוא בבחי' הרשימה, ולכן הנה הכלים אור עצמן הוא בבחי' העלם, ולהיות דבזה"ג הרי חיות העולמות הם מהכלים משו"ז הנה ההנהגה בזמה"ג הוא דאותתנו לא ראינו ורבו כמו רבו ההעלמות וההסתרים, ולזאת העבודה היא שיהא שם שמים מתאהב דהיינו להמשיך בחי' אוא"ס ב"ה בשם שמים שיהי' גילוי אלקות למטה, וזה הי' עבודת אאע"ה להמשיך בחי' אוא"ס ב"ה מלמעלמ"ט ע"י הכנסת אורחים, וזהו גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה, דשכינה הוא בחי' מל', וע"י הכנסת אורחים ממשכים להיות שם שמים מתאהב.

והנה כל זה הוא עבודת אאע"ה שהוא בבחי' מלמעלמ"ט, אמנם עבודת יצחק הוא בבחי' מלמטלמ"ע, ולכן הי' עבודתו בחפירת בארות. והגם דלכאו' עבודת יצחק ג"כ מלמעלמ"ט, שענין חפירת הבאר הוא גילוי העולם שיהי' נובע מהמקור, והיינו דע"י החפירה בארץ מתגלה המקור הנובע, וכת"י כי עמך מקור חיים, ונק' מקור מים חיים, ועבודת יצחק בחפירת הבארות הי' שיהי' גילוי אלקותו ית' מהעלם אל הגילוי, א"כ הרי לכאו' הוא שוה לעבודת אברהם שהיא מלמעלמ"ט. אך הנה באמת הרי עבודת יצחק הי' מלמטלמ"ע, והיינו שעיקר עבודתו הי' בבחי' העלאה מלמטלמ"ע, והגם דגם הוא בעבודתו המשיך שיהי' גילוי אלקות למטה, כמו אברהם ע"י עבודתו, והיינו דכשם שא"א הנה ע"י עבודתו בהכנסת אורחים וגמ"ח המשיך גילוי שם הוי", הנה יצחק ג"כ המשיך גילוי אלקות למטה. ומ"מ הנה גוף ועצם עבודתו של יצחק הי' באופן אחר, דהיינו הודככות הגשמיות בבחי' העלאה, שהמטה יודרך ויתעלה, דהנה באלקות אינו שייך מעלה ומטה גשמית כי הוא ית' למעלה מגדר מקום, ופי' מעלה הוא מדרי' גבוה, ומטה היא מדרי' הפחותה, ועבודת יצחק הי' לעלות את המטה לבררו ולזככו. וההפרש ביניהם הוא, דהנה אאע"ה המשיך המשכת אלקות למטה בבחי' מלמעלמ"ט, וכמו בענין המצות כמו שהן מצד עצמן, דכל מצוה ומצוה הוא גילוי אור עליון, וכאשר האדם מקיים המצוה מאיר עליו אור המצוה ההיא,

חו"ב, וכמ"ש כולם בחכ' עשית, ואי' בוהר כולם בחכ' עשית בכינה, והיינו דשרש כל הנבראי' הנה התהוותם הוא מבחי' חו"ב, וזהו נפלאותיך דקאי על חו"ב שהן מופלאי', דשרשם מבחי' פלא עליון. והגם שאינו דומה הנפלא דבחי' בינה להנפלא דבחי' חכ', דספירת החכ' היא בחי' נפלא ממש, וכדאי' בס"י בל"ב נתיבו' פליאות חכ' כו', הרי דכל הל"ב נתיבות דחכ' נק' בשם פליאות, והעולה על כולנה הוא נתיב הל"ב דעלי' אתמר נתיב לא ידעהו עיט, משא"כ בספירת הבינה הרי אמרו"ל (גדרים דל"ח ע"א) חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה חסר אחת שהוא שער הנו"ן, הרי שהמ"ט שערים הם בגדר התגלות, ורק שער הנו"ן הוא בבחי' פלא וענינו הוא שהוא למעלה מהשגה, ופי' מופלא כמו שת"א כי יפלא ארי יתכסי שמכוסה ונעלם, שאין זה עדיין בחינת ומדרגת סתים אלא שהוא מכוסה בלבד, ומ"מ נקרא נפלאותיך, דחו"ב הם בבחי' פלא בכלל, שמופלא בחכ' ומכוסה בכינה, והם בגדר הגילוי, ומחשבותיך הם בחי' חו"ב שנמשכי' במדות, וזהו רבות עשית כו' נפלאותיך ומחשבותיך, דמבחי' נפלאותיך ומחשבותיך הם הריבוי נבראים עד אין קץ ושיעור כלל, ואומר נפלאותיך ומחשבותיך אלינו, היינו שהם רק אלינו דלגבינו נק' נפלאותיך ומחשבותיך, אין ערוך אליך, דלגבי אי"ס ב"ה אין ערוך כלל.

והנה כדי שיתהווה בחי' נפלאותיך ומחשבותיך מא"ס ב"ה, הנה ע"ז הוא אומר אגידה ואדברה עצמו מספר, דצ"ל צמצומים עד אין שיעור, וידוע דדיבור הוא בחי' צמצום, וכמ"ש כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו, דהנה זה מה שנתהוה בחי' חכ' וכל ההשתל' זהו ע"י הצמצום, ולכן לגבי ית' הוא אין ערוך אליו כלל, ומהאי טעמא אנו אומרים אלקינו ואלקי אבותינו, ומקדימי' תיבת אלקינו לאלקי אבותינו, כי בכדי שיהי' בחי' אבותינו שהם בחי' חו"ב, הוא ע"י אלקינו שהוא מדת הצמצום, ואומרים אלקינו ואלקי בתוס' וא"ו, להורות על המשכה שבבחי' חכ' הבא לאחר הצמצום דאלקינו, דאות ו' מורה על המשכה, אמנם המשכה זו היא בבחי' שערות וכמאמר אבא יונק ממזלא שהוא בחי' צמצום דשערות, וכנודע דהשערות הם רק מותרי מוחין שהיא הארה מועטת ומצומצמת, וזהו בראשית ברא אלקים, דפי' בראשית הוא בחי' ראשית חכ' שהוא ראשית הגילוי, וכדי שיהי' בחי' ראשית דהיינו בחי' חכ', הנה ברא אלקים שזהו ע"י הצמצום דוקא. וכאשר האדם יתבונן בכל זה דכללות ההתהוות היא מהארה בלבד שאינה בערך כלל, והארה זו באה ע"י הצמצום, הנה אז הרי בדרך ממילא יבוא לכלל רצון ותשוקה להכלל בא"ס ב"ה, וכדאי' בס"י ואם רץ לבך שוב לאחד, והיינו דאם הרצוא שלו הוא באמת בפנימיות, הנה מרצוא זה בא לכלל שוב בכדי שיהי' בחי' אח"ד. דהנה כתיב שוקיו עמודי שש מיוסדים על אדני פז, ואי' במד"ר במקומו, שוקיו זה העולם שנשתוקק הקב"ה לבראתו, עמודי שש שנברא לששה ימים, מיוסדי' על אדני פז אלו פרשיותי' של תורה, וכמאמר נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, והיינו שיהיו תחתונים, והן המה ע"י עבודתם יעשו כבי' דירה לו ית' למטה בארץ הללו הגשמית, וזהו ואם רץ לבך דכשהוא

בס"ד. ש"פ ויק"פ, פ' ה' החדש. רצ"א

שמאלו

תחת לראשי וימינו תחבקני, ואי' במד"ר במקומו כתיב לאהבה את ה' אלקיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו, אי זהו דיבוק (כלו' חיבוק, כי כן דרך המחבק מניח שמאלו תחת ראש המחובק ומחבקו בימינו, מ"כ) שמאלי תחת לראשי, ומשמע מזה דבכדי שיהי' וימינו תחבקני הוא ע"י שמאלו תחת לראשי תחלה דוקא, והגם דהעיקר הוא החיבוק, והחיבוק הוא בימין דוקא, מ"מ הנה בכדי שיהי' וימינו תחבקני הוא ע"י הקדמת שמאלו תחת לראשי תחלה. והיינו שהן שני מיני עבודה, הא' ללכת בכל דרכיו ית' בקיום התומ"צ, שהו"ע העבודה דימין מקרבת, שהרי בכל מצוה ומצוה שהאדם עושה ה"ה מתקרב לאלקות ומתאחד בו ית', דזהו פירוש שם מצוה מלי' צוותא וחיבור, שמתחבר עם אוא"ס ב"ה, דהנה מצות הם רצה"ע אשר כך גזרה רצונו ית', וע"י קיום הרצון בהידור הנה ע"ז הוא מתאחד ומתחבר עם אוא"ס ב"ה, דזהו חסד עליון אמיתי וקירוב גדול במאד, וכאמרם ז"ל רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות. והבי' הוא לדבקה בו שע"ז הוא אומר אי זה דיבוק, והיינו דהגם דגם העבודה דללכת בכל דבריו הוא ג"כ מצד הדביקות באוא"ס ב"ה, וכמאמר רבינו ג"ע והמקיימן באמת הוא האוהב את שם השם וחפץ לדבקה בו, אמנם דביקות זו היא הדביקות דימין מקרבת, אבל שיהי' ולדבקה בו ית' בדבוק אמיתי הוא שמאלו תחת לראשי. וכדאי' בזח"ג (דע"ד ע"א) ר' יהודה אמר בשעתא דאסגיא זכאי בעלמא, כנסת ישראל סלקין ריחין טבין, ומתברכא ממלכא קדישא ואנפאה נהירין, ובזמנא דאסגיא חייבין בעלמא כביכול כנסת ישראל לא סלקא ריחין טבא, ואטעמא מסטרא אחרא מרידא כדין כתי' (איכה ב') השליך משמים ארץ וגו' ואנפאה חשוכן. ר' יוסי אומר בשעתא דאסגיא זכאין בעלמא כתיב (שיר ב') שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, ובזמנא דאסגיא חייבין בעלמא כתיב השיב אחר ימינו. וביאר הפרד"ס בשער ח' שער מהות והנהגה פי"ט דענין היחוד העליון הוא ע"י מעשה התחתונים, ובהו הוא שמדברים ר' יהודה ור' יוסי, באופן ובמעלת מדרגת היחודים העליונים, דר' יהודה מדבר בכללות שפע הכולל בלבד, וזהו אומר ומתברכא ממלכא קדישא, דהיינו כללות שפע העליון, ור' יוסי פי' על ענין היחוד ממש. והנה זכאין וחיבין הרי אין הכוונה כפשוטו ממש, והיינו במעשה הטוב או היפוכו ח"ו, כ"א הכוונה הוא על העבודה הפנימית והעדרה, אשר גם זה בא בסיבת הבי' יצרין, כאמרם ז"ל (ברכות דס"א ע"א) דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב ויצר ה' אלקים את האדם כו' בשני יודי"ן, שני יצרים ברא הקב"ה אחד יצר טוב ואחד יצר רע, דלכא"ו א"מ איך יצה"ר ונה"ב יש להם שייכות לאות יו"ד. אלא כדפירש רבינו ג"ע (לקו"ת בד"ה ענין הנסכים) דטו"ר יש בכל העולמות, ואין הכוונה רע ממש ח"ו אלא היינו חו"ג, ולפי"ז פי' רע הוא ע"ד בינה דינן מתערין מינה וכו',

וכדפי' הרמ"ז בפ' תזריע דמ"ו וייצר בשני יודי"ן שהם נמשכים מחו"ג מים ואש, אבל אחד מן היודי"ן נקוד ונרגש והשני נסתר, רמו שחפץ ד' שיצה"ר יהי' נכלל ביצ"ט ויכנע לו, והיינו דהיצה"ר בשרשו הוא ג"כ טוב, אלא שהוא בסוד הגבורה, ובקדושה הנה גם מדת הגבו' היא טוב אלא שהוא בבחי' תגבורת, והעבודה הוא להיות התכללות הגבו' בחסד, דוהו שמאלו תחת לראשי, הנה אז הוא וימינו תחבקני במדרי" עליונה יותר מכמו שהוא ימינו תחבקני מצ"ע.

והנה הראב"ע ז"ל פירש שמאלו עולת הערב, וימינו עולת הבקר, עולת הבקר ועולת הערב הם ב' תמידין שהיו מקריבין בכל יום בבהמ"ק, ועכשיו הנה התפלות במקום תמידין, שהם תפלת שחרית ותפלת מנחה. דהנה אמרו"ל (ירושלמי ברכות פ"ד ה"א) תפלות מאבות למדום, תפלת השחר מאברהם וכו', תפלת המנחה מיצחק. תפלת הערב מיעקב, ולהיות דשחרית ומנחה הם כנגד תמידין, לזאת הם חובה, שהם המשכות הקבועים בסדר ההשתל', ותפלת ערבית היא עוד גבוה במעלה ומדריגה יותר, ולכן נקראת בשם רשות, שהיא בחי' המשכה שלמעלה מסדר השתל'. וזהו שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, שמאלו תחת לראשי הוא עולת הערב מדתו של יצחק, וימינו תחבקני הוא עולת הבקר מדתו של אברהם. כי הנה עבודתו של אאע"ה הי' גמ"ח והכנסת אורחים, כמ"ש ויטע אשל כו' ויקרא שם בשם ה' אל עולם, שהמשיך שם הוי' בעולם, ע"י שהי' מאכיל ומשקה לכל ואפי' לערביים, וכאמרו"ל (סוטה ד"י ע"א) ויטע אשל ר"י ור' נחמ"י ח"א אשל זה פרדס, וח"א אשל זה פונדק, ויקרא שם בשם ד' אל עולם אמר ריש לקיש (שם ע"ב) א"ת ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפי כל עובר ושב, כיצד לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו, אמר להם וכי משלי אכלתם, והלא משל אלקי עולם אכלתם, הודו שבחו וברכו למי שאמר והי' העולם, והיינו דכל השפעות הגשמיים שהשפיע אאע"ה לכל עובר ושב הי' בשביל כוונה אלקית לפרסם אלקותו ית' בעולם, ועי"ז המשיך גילוי שם הוי' בעולם, דעולם הוא טבע, שהאור האלקי מוסתר ונעלם, ואאע"ה ע"י פרסום אלקותו ית' בעולם המשיך בחי' למעלה מן הטבע בטבע, ולימד דעת כי הטבע עצמו הוא אלקות, ואופן השפעתו הוא בדרך מלמעלה למטה, שחיפש ורדף אחרי אנשים להשפיע להם חסד וטוב, וזהו שהי' מרכבה למדת החסד שהוא מלמעלה למטה, וכדאי' בפרד"ס בשם ס' הבהיר אמרה מדת החסד לפני הקב"ה רבש"ע מימי היות אברם בארץ לא הוצרכתי לעשות מלאכתי אלא אברהם עומד ומשמש במקומי, והחסד האמיתי הוא שבא בדרך גילוי מלמעלה לט. וזהו יובן מאמרו"ל (ב"ב דט"ז ע"ב) אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא, ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם תלאה הקב"ה בגלגל המה, אמר אביי היינו דאמרי אינשי אידלי יומא (הוגבה שמש, כשהחמה זורחת, רש"י) אידלי קצירי (מיקל החולי, רש"י) שמש שמו של הקב"ה, וכל רפואה היא משם הוי', וכמ"ש כי אני הוי' רופאך. ואאע"ה ע"י עבודתו המשיך גילוי שם הוי' בעולם, ואופן ההמשכה הוא בדרך

גילוי מלמעלה למטה. ועבודת יצחק הי' הענין דחפירת בארות שהוא בחי' העלאה מלמטה למעלה, וכמו בגשמיות הרי ענין חפירת הבאר הוא מה שמסיר את רגבי האדמה המכסה על גיד המעיין אשר נמצא בעמקי האדמה, ואז מתגלה המעיין, דטבע המעיין להיות המים נובעין ועולין מלמטה למעלה, וכמו הנהר שהוא מלא מעיינות, הרי המעיינות המה בקרקע הנהר, ומי המעיינות נובעין ועולין מתתא לעילא, עד כי יתרבו המים בריבוי גדול מאד ומתפשטי' באורך ורוחב הנהר ההוא, דכן הוא טבע המעיין להיות נובע ועולה מלמטה למעלה. וכן הוא בעבודה בנפש האדם שיש ב' מיני עבודה, הא' בדרך המשכה מלמעלה למטה והב' בדרך העלאה מלמטה למעלה.

וביאור ענין שני מיני עבודה דמלמעלה למטה ומלמטה למעלה הוא, דהנה אמרו"ל (שבת דקכ"ז ע"א) גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה, שנא' אד' אל נא תעבור מעל עבדך, שביקש אאע"ה שימתין כבי' עד אשר יכניס האורחים, וצ"ל איך שייך לומר שהכנסת אורחים גדול יותר מהקבלת פני השכינה. אך הענין הוא דהנה כתי' ואהבת את הוי' אלקיך וגו', וידוע הקושיא איך שייך ל' ציווי באהבה, דאהבה היא מדה שבלב, ועל מדה שבלב הרי אינו שייך ענין הציווי כלל, אם ישנה הרי ישנה ואם איננה אי אפשר לצוות עלי', כי הציווי לא יפעל בזה. אלא דפי' ואהבת הוא לשון המשכה, ואינו כמו שמפרשים בכ"מ דהציווי הוא על ההתבוננות היינו שיתבונן בענין אלקי ואז יבוא לידי אהבה, דוהו העבודה בדרך העלאה מלמטה למעלה, וכאן פירש ואהבת הוא ל' המשכה, דאהבה הוא קירוב וגילוי, ופירש ואהבת המשכה מלמעלה למטה, וכמאמר שיהא שם שמים מתאהב על ידך. והענין הוא דהנה אנו אומרים בנוסח התפלה אלקינו ואלקי אבותינו, ולכאן הול"ל תחלה אלקי אבותינו ואח"כ אלקינו, ומפני מה אומרים תחלה אלקינו ואח"כ אלקי אבותינו. והנה אבותינו הם בחי' חו"ב, וכדי שיהי' בחי' חכ' אשר באין ערוך לגבי א"ס, הוא ע"י צמצום, וזהו הוי' אחד שאין כיוצא בו, והיינו שאין ערוך אליו כלל, דהוא ית' אינו בבחי' ערך והשתל' כלל, וכמאמר אנת הוא חד ולא בחושבן שאינו בחושבן כלל, דחשבון הוא שיש ערך, כמו א' לגבי אלף אלפים וריבוי רבבות יש לו ערך. דהנה בתורה יש ה' מספרים יחידות עשירות מאה אלף רבבה, שהם נגד ד' עולמות אבי"ע, יחידות עשירות מאה בג' עולמות בי"ע, ואלף ורבבה באצ"י, אלף בחכ' וכמאמר אאלפך חכ', ורבבה בא"א, דד' עולמות אבי"ע הם בערך זל"ז, והגם דאין ערוך עשי' לגבי אצ"י, אמנם זהו רק במהות מעלתן העצמי, אבל בענין ההשתל' הרי גם העשי' היא בערך אצ"י ונק' סדר השתל', ואצ"י נק' בשם עולם, אבל אנת שהוא בחי' א"ס הוא חד ולא בחושבן, שהחכ' ראשית ההשתל' אין ערוך כלל לגבי א"ס, דוהו כולם בחכ' עשית שהחכ' נחשבת כעשי' גשמיות לגבי א"ס. וזהו מ"ש רבות עשית אתה ד' אלקי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערוך אליך אגידה ואדברה עצמו מספר, ופירש רבות עשית דריבוי הנברא' שנתהוו, וכמ"ש מה רבו מעשיך הוי' כו', ומה גדלו מעשיך, שהם בריבוי גדול ומופלג במאד, הנה שרש כולם הוא מבחי'